205
4-29

1650
հայկական

12004

205 1650 836-ԿԿ
4-29

ԴԱՊՏԵՐ
ՀՈԳԻՈՑ։

Ի Տէր Կարապետ Աբեղայեան
Կոպոսէ և Պատրիարգէ
Կոստանդնուպօլսոյ։

ՅՕՐԻՆԵԱԼ
Ի յօգուտ Լուսաւորչաճին
օրինեալ ազգիս Հայոց։

Յամ Տն 1827 · Յունվարի 16։

ՏՊԵԱԼ
Ի ՄԻՋԱԳԻՒՂ։
Ի Տպարանի Պօղոսի ապատեան։

1001
67840

241

Յայնժամ նմանեսցի արքայութիւն
երկնից տասն կուսանաց, որոց առ
եալ զլապտերս իւրեանց՝ ելին ընդ
առաջ փեսայի և հարսին։ || Մատթ. Է. 1։

Ծանուցումն։

Հոգևոր հովիւներուն պարտաւորութիւն է՝ իւրեանց ժողովրդեանը ուսուցանել հոգւոյ փրկութեան հարկաւոր եղածները, որք են հաւատք և բարեգործութիւնք. և այս երկուքը՝ ի միասին լինելով փրկութիւն կը գործեն. վասն զի ոչ հաւատք առանց գործոց կենդանութիւն ունի, և ոչ գործք առանց հաւատոց. և այս երկուքը պիտի ըլլա ամէն քարոզներուն դիտումը և վախճանը։ Մենք ալ ըստորում՝ այս տնօրէնութիւնը ժողովրդեանն՝ այս հոգևոր հովիւ կարգեալ եմք, պարտաւորութիւն ունիմք անոնց հոգւոց փրկութեան հարկաւորները ըստ կարողութեան մերոյ քարոզել։ Բայց որովհետև ոմանք բարեպաշտ անձինք մեզ խնդիր ըրին քարոզի մէջ խօսված խիստ հարկաւորները գրելով իրենց տալ. ուստի մեք ևս այն օրերը մեկ երկու քարոզի մէջ խօսվածներէն ծաղկաքաղ արարեալ այս Հոգւոյ լապտերը՝ երեք հազարի չափ ընծայեցինք փափագանօք խնդրողաց. բայց այնքանիկն ի՞նչ հնար էր բաւականանալ, որք հետզհետէ փափագանօք խնդրէին. ուստի հրամանն տուաք այս երկրորդ տպեցման, զի դիւրագին ստանալ կարասցեն, որք փափագին. և զի ապաշխարութեան խորհրդոյն վրայ՝ յայն յառաջին տպեալն բան խօսած չէինք, որ շատ հարկաւոր էր բարեպաշտից. ուստի համառօտ ծանուցում մի ևս՝ շարադրեցինք ապաշխարութեան վրայ, որ՝ ի միասին տպվեցաւ։

Վասն որոյ սիրով և օրհնութիւն յորդորեմք զամենեսին կարդալ զայս տետրակը, ոչ միայն ա-ռանձին՝ այլև ընտանեաց՝ զաւակաց և աշակերտաց առջին՝ որ անոնքալ տրվին։ Տէր յիսուս քրիստոսն շնորհ և իմաստութիւն պարգևեսցէ, և յաւիտենական կենաց արժանիս արասցէ. Ամէն։

Աբրդ սրբոց՝ Երրորդութի։
Ըշմեզ մաքրեա՝ քեզ բնակուէ։

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ԱՄԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ։

Հարցումն։ Սիրելի եղբայր՝ դու զինչ էս։

Պատասխանի։ Փառք Աստուծոյ, Քրիստոնեայ եմ։

Հարց։ Ինչ բանով քրիստոնեայ եղար։

Պաս։ Աբ աւազանի շնորհքը, երբ մը կըրտեցայ յանուն Հօր և որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ։

Հարց։ Քրիստոնէութեան նշանն ինչ է։

Պաս։ Քրիստոնէութեան արտաքին նշանն՝ երեսն խաչակնքելն է. իսկ ներքին նշանն՝ եղբայրսիրութիւնն է։

Հարց։ Ինչպէս երեսըդ կը խաչակնքես։

Պաս։ Այսպէս կըխաչակնքեմ. ձեռքս ճակատս կը դնեմ՝ || յանուն Հօր || ըսե-

լով. գօտիին վրա կը դնեմ՝ || և որդւոյ || ասելով. կուրծքիս ձախ դին կը դնեմ՝ || և հոգւոյն || ասելով. աջ դին կը դնեմ՝ || ՅԲՅ || ասելով. սրտիս վրա կը դնեմ՝ || ԱՄԷՆ || ասելով. ահա այս է խաչակնքելու կերպը։ Ուրեմն մեծ ամօթ է այն քրիստոնէին, որ երեսը խաչակնքելու կերպը շիտակ չը գիտէր։

Հարց։ Քրիստոնեայն քանի՞ բանով արքայութիւն արժանի կըլլայ։

Պատ։ Երկու չորս բանովը. որք են, հաւատք, յոյս, սէր, և բարեգործութի։

Հարց։ Ի՞նչ է։

Պատ։ Ի՞նչ արարիչ է երկնի և երկրի, երևելեաց և աներևութից։

Հարց։ Ի՞նչ քանի՛ է։

Պատ։ Ի՞նչ մեկ է, էութիւն, բնութիւն, և զօրութիւն. բայց երեք անձն է. հայր, որդի, և Ս. հոգի. և այս երեք անձինքս իրարմէ մեծ ու պղտիկ չեն. աւելի և պակաս չեն. այլ հաւասար մեկ Տրութի և մեկ իշխանութիւն ունին։

Հարց։ Ի՞նչ ոնը տեղ է։

Պաս։ Ոչ յամ տեղիս է։
Հարց։ Ապա ի՞նչու համար՝ || հայր մեր որ յերկինս || կըսենք։
Պաս։ Ասա որում արքայութիւն յերկինս է, և ձայ սքանչելիքը հոն աւելի կերևնայ։ և հրեշտակք և աբեղ հոգիք հոն են։ այն պատճառաւը՝ ուր յերկինս է կըսենք։

Հարց։ Քրիստոնէական հաւատքը քանի՞ մասունք կամ աստիճան ունի։
Պաս։ Չանեերկու աստիճան ունի։ որ նբ առաքեալները յերուսաղէմ քաղաքը սիոն վերնատունը՝ հաւատամքին մէջը յայտնի ըրին։
Հարց։ Եկեղեցին քանի՞ կերպ է։
Պաս։ Երեք կերպ է։ Առաջինն է Յաղթող եկեղեցի։ որ վերին եէմ, կամ արքայութիւն երկնից ալ կանուանի։ քանզի հոն են նբերը, որք յաղթող գըտնըվեցան այս աշխարքիս վրա։
Երկրորդն՝ Ողջունաւորեալ կամ բանական եկեղեցի։ որ բարոյական մարմին քի՞ ալ կանուանի։ և այս է նիս մէջ գըտնըված բովանդակ ճշմարիտ քրիստոնէից ժողո-

վը • որոյ Ճշմարիտ գլուխն է ինքն քա՛ •
Զ՝ զինուորեալ անոր համար կըսվի • վա՛
զի միշտ պատերազմ պիտի ընենք մեր
հոգւոյն թշնամեացը հետ • որ այս երեքս
են , մարմին , աշխարհ , և սատանայ ։
Զ՝ երրորդն՝ Լիւթական եկեղեցի • որ տա
Ճար ՝այ ալ կանուանի • ուր տեղ քրիս
տոնեայքս ՝այ պաշտօն կը մատուցանենք ։
Հարց։ Զ՝կնոջ պատուիրանքը քանի է։
Պաս։ Հինգ է • Զ՝ռաջինն՝ ՝աբ կանո
նաց սահմանած օրերը պահք պահել ։
Զ՝երկրորդն՝ տէրունի օրերը , ինչպէս է
կիրակին , և շաբթու մէջ պատահած կի
րակի օրերը՝ մարմնաւոր գործքերէ ետ
կենալ , ու հոգևոր գործոց պարապիլ՝
ոպի է կանուխ ժամգնալ , ՝աբ պատա
րագ տեսնալ , քարոզ լսել ։ Զ՝երրորդն՝
երկար ժամանակ առանց խոստովանու�
չի մնալ ։ Չորրորդն՝ ՝աբ հաղորդութի
առնուլը չի ուշացունել • գոնէ ծնունդ
դին , զատկին , և ՝աբ ՝աճատնին , քի ՝աբ
մարմնոյ և արեանը խոստովանութը հա
ղորդիլ ։ Հինգերորդն՝ տարեկան վաս
տակին տասանորդը հոգևոր քաներ ու

համար յօժարութեամբ տալ։

Հարց։ Քանի՛ օրէնք տրվաւ ՀԱԾ, և ինչ են։

Պատ։ Տասը օրէնք տրվաւ ՀԱԾ մովսէսի, և սոքանք են. Առաջինն՝ Ես եմ քո Տէր Հաւծը. չըլլա որ ուրիշին Հաւծ ըսես։ Երկրորդն՝ կուռք մի՛ շինէր. և անոնք մի՛ պաշտեր։ Երրորդն՝ շաբաթ օրերը նը պահէ. որ նը առաքեալքներըը շաբաթը 'ի կիրակի փոխեցին. ըստ որում քա՜ 'ի կիրակի օր յարեաւ 'ի մեռելոց։ Չորրորդն՝ հայրըդ մայրըդ պատուէ։ Հինգերորդն՝ մի սպաններ։ Վեցերդն՝ մի՛ շնար։ Եօթներորդն՝ մի՛ գողանար։ Ութերորդն՝ մի՛ սուտ վկայեր։ Իններորդն՝ սուտ տեղը մի՛ երդնուր։ Տասներորդն՝ օտարին կնոջը կամ տանը, կամ անոր ունեցած բաներուն ամենևին մի՛ ցանկար։

Հարց։ Պաշխարանքը քանի՞ բանով կը կատարի։

Պատ։ Երեք բանով. այսինքն աղօ-

թիւք , պահօք , և ողորմութեամբ ։

Հարց ։ Աղօթքն ի՞նչ է ։

Պաս ։ Աղօթքն է պտուղ սրտի և քերա-
նոյ . որով մեր կարօտութիւն այ կը յայտ-
նեմք , ու անկէց ողորմութիւն կը խնդրեմք ։

Հարց ։ Պահքը ի՞նչ է ։

Պաս ։ Պահքն է՝ միսէ , իւղէ , ձուկէ ,
և ասոնց նման կերակուրներէ հեռու կե-
նալ՝ այն օրերը , որ աբ եկեղեցին կանոներէ ։
Սակայն այս արտաքին պահք է , ասոր
հետ 'ի միասին ներքին պահք ալ պէտք
է , որ է օրինաց պահպանութիւնը ։

Հարց ։ Ողորմութիւնն ի՞նչ է ։

Պաս ։ Ողորմութիւն՝ կարօտեալոց օգնութիւն
ընել է . և այս է երկու կերպ , մարմնա-
ւոր և հոգեւոր ։

Հարց ։ Մարմնաւոր ողորմութիւնը քանի՞ է ։

Պաս ։ Յօթն է . այ՝ քաղցածը կերակ-
րել . ծարաւին ջուր տալ . մերկը հագ-
վեցընել . օտարը՝ տուն տանիլ . հիւան-
դին տես երթալ . բանտարկեալը եր-
թալ միխիթարել . տէր չունեցող մեռե-
լը թաղել ։

Հարց ։ Հոգեւոր ողորմութիւնը քանի՞ է ։

Պաս։ Լաւթն է. զի՝ երկիւղ մարդը խը
բատել. տգէտին բարի բան սորվեցընել.
մեղքէն ետ չի կեցողը չէխել. տրտումը
մխիթարել. յանցաւորին ներել. նեղու�
համբերել. և ամենուն համար աղօթել,
թէ կենդանեաց և թէ ննջեցելոց։

Հարց։ Հոգւոյն ինչ պարգևը քանի՞ է։
Պաս։ Լաւթն է. իմաստուն, հանճար,
խորհուրդ, զօրուն, գիտուն, ճաշ-պաշ
տութիւն, և երկիւղ Աստուծոյ։
Հարց։ Առաքինութիւնը քանի՞ կերպ է.
Պաս։ Երեք կերպ է. Առաջինն կըսվի
Աստուածական առաքինութիւն. որք են, հաւ
ատ, յոյս, և սէր։ Երկրորդն՝ Արարոյական
առաքինութիւն. որք են, խոհեմութիւն, արիութիւն,
արդարութիւն, և բարեխառնութիւն։ Երրորդն՝
քրիստոնէական առաքինութիւն. որք են,
սէր, խոնարհութիւն, համբերութիւն, և
ներողութիւն. և այս քրիստոնէի յատուկ
չորս առաքինութիւնքս՝ բարոյական խաչ մի
է. ինչպէս քրիստոնէական գործոց մէ
ջը պիտի խօսիմք։

Հարց։ Մեղքը քանի՞ կերպ է։

Պաս։ Երկու. սկզբնական և ներգործական։

Հարց։ Սկզբնական մեղքն որն է։

Պաս։ Անհնազանդութիւն մեղքն է, որ Ադամ նախահայրէն մեզի կիջնայ. և այս ալ մկրտութիւնը կը քաւվի։

Հարց։ Ներգործական մեղքը որն է։

Պաս։ Ներգործական մեղքն է, որ մենք խորհրդով, կամ բանիւ, կամ գործով՝ այդ դէմ կը մեղանչենք. և այս ապաշխարութիւն ալ խորհրդովը կը քաւվի։

Հարց։ Ներգործական մեղքը քանի՞ կերպ է։

Պաս։ Երկու կերպ է, ներելի և մահացու։

Հարց։ Ի՞նչ է ներելին, և ի՞նչ է մահացուն։

Պաս։ Ներելին է՝ բնութեամբ թեթև մեղքն, որ չգիտութիւնը և տկարութիւնը կը գործենք։ Իսկ մահացու կամ մեռցունող՝ է այն ծանր մեղքն որ գիտութիւն և կամքով կը գործենք։

Հարց։ Մահացու մեղքն քանի՞ են։

Պաս։ Ութսաւորքն եօթն են, այ, հպարտութիւն, նախանձ, բարկութիւն, ծու-

լութիւն, ագահութիւն, որկրամոլութիւն, և բողջախոհութիւն։

Հարց։ Ասոնց դէմ ըլլալու առաքինութիւնները որո՞նք են։

Պատ։ Այս եօթն են. այն, խոնարհութիւն, բարեհաճութիւն, հեզութիւն, առատասրտութիւն, արիութիւն, պահեցողութիւն, և ողջախոհութիւն։

Հարց։ Ի՞նչի բան է, որ մարդս անոնք միտք բերելով մեղքէն ետ կը կենայ։

Պատ։ Որս բան է. այն, անհրաժարելի մահ, ահեղ դատաստան, ահագին դժոխք, և անճառելի արքայութիւն։

ՄԱՍՆ. Բ։

Քրիստոնէական գործ։

Ահա Քրիստոնէութեան առջին համարը սորվեցար. որ թէ մեկը քեզի հարցունէ, Աղբա՛յր իմ սիրելի, Ո՞ւ զի՞նչ ես։ Պատասխանի տաս, Սառ՝ այ՝ քրիստոնեայ եմ։ Այս խօսքով անունդ յայտնեցիր. բայց տեսանք՝ արդեօք գործքդ ալ անունիդ յարմար է. վա՜ զի սոսկ անունով քրիստոնեայն փրկութեան չի հասնիր։

Ի՞նչ ընեմ՝ այ դրախտին ծառ անուա

նիլդ , որ պտուղ չունիս . կամ երկնից
աստղ անուանիլդ՝ որ լոյս չունիս ։ Զ-
գևոր ծառ կամ աստղ կանուանիս , վա՜ զի
քրիստոնեայ ես , բայց պէտք է որ բարե
գործուե՜ պտուղ կամ լոյս ալ ունենաս ։
Բանզի անպտուղ ծառը կը կըտրըվի .
* Կտրեա՛ զդա, ընդէ՞ր և զերկիրդ խափա
նէ . || ղ-Կ . ԺԳ . 7 ։ Ընլոյս աստղը՝ եր-
կինքէն վար կիյնա . * Աստեղք յերկնից
թօթափեսցին . || Մարկ . ԺԳ . 25 ։ Բանզի
քրիստոնէական վարդապետութիւնը միայն
գիտնալով յաղքայութի՜ չերթըցվիր . այլ
պէտք է որ բարեգործութի՜ ալ ունե-
նամք . լսէ՛ ինչ կըսէ յակոբոս առա-
քեալը . * Հաւատք առանց գործոց մեռ-
եալ է՛ն . || Յակ . Կամ . Բ . 26 ։
Հապա սիրելի որդի՜ Ջանք ըրէ անու-
նիդ յարմար բարեգործութի՜ ունենալ .
որ փրկութե՜ հասնիս , և երկնից արբ-
քայութեան արժանի լինիս ։

Ուշադրութիւն ։

Բրիստոնէական գործոց մեծ և ա-
ռաջինը եղբայրսիրութի՜ն է . քրիստոնեայ

մը եթէ եղբայրսիրուն չունենայ, ուրիշ բարեգործութիւններ ալ չի կարեր ունենալ. ինչպէս տղայ մը եթէ քերական չի սորվի, հեգերէն կամ սաղմոս չի կարեր սորվիլ։

Յոհաննէս աւետարանիչը միշտ սէր կը քարոզէր. օր մը աշակերտները ըսին իրեն, հայր ո՞ւ՝ միշտ սէր կը քարոզես. ուրիշ առաքինութիւն վրա բանմը չես խօսիր։

Պատասխան տրվաւ անոնց, ու ըսաւ. սիրելի որդեակք իմ՝ սէրը պատուիրանն է, սէր եղած տեղը՝ ամէն բարեգործութիւն կատարեալ է։

Ու իրաւ է այս. վա՞ զի քրիստոնեայ մը եթէ եղբայրը սիրէ, անոր ինչաս չի տար. անունը չի բամբասեր. սիրտը չի կոտրեր. սպրանքը չի գողնար, կամ չի յափշտակեր. անոր յանցանքին կը ներէ. մեկ խօսքով՝ անոր ցաւին ցաւակից կը լլայ, և ուրախութիւնը ուրախակից։ Դէսաղ եղբայրսիրութիւնը ի՞նչպէս ուրիշ առաքինութեց ալ պատճառ եղաւ։

Այսոր հակառակ՝ մեկ քրիստոնեայ մը եթէ եղբայրսիրուն չունենայ նէ, շատ

կերպ չարուն և ինչպես կը գործէ ընդէմ
եղբօրն։ վարկումը (ցաւ իսնթիպարը) կը
կոտրէ վաճառականին քովը։ առուտուրը
կաւրէ՝ ապրանքը վար զարնելով։ կը գո-
ղանայ ինչքը։ անիրաւ զրպարտուն կընէ
վրան։ քունաւորաց կը մատնէ։ ասոնք
ամէնն ալ եղբայրասպանութիւն կը յառա-
ջանան։ Նոր համար յոհաննէս աւետա-
րանիչը կըսէ թէ, եղբայրասէր չեղողը՝
ճշմարտասէր ալ չէ։ * Եթէ ոք ասիցէ՝ եթէ
սիրեմ զաստուած, և զեղբայր իւր ատիցէ,
սուտ է։ որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր զոր
տեսանէ, զաստուած զոր ոչն ետես՝ զիարդ
կարիցէ սիրել։ ‖ 1 յոհ։ դ։ 20։

Երբ կը տեսնայ աստուած որ դու եղբօրդ
հետ ատելութիւն ունիս, ու աստուածսիրութեան
նշաններ ցոյց կուտաս, քո սէրդ չի ընդ-
դունիր։ Ա՛ զի ինքն քեզ աստուած աւետ-
տարանին մէջը կը հրամայէ։ * Եթէ մատ-
տուցանիցես զպատարագ քո 'ի վերայ սե-
ղանոյ, և անդ յիշեսցես՝ եթէ եղբայր
քո ունիցի ինչ խէթ զքէն, թող զպա-
տարագն քո առաջի սեղանոյն։ և երթ
նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քում, և ա-

ոչ՝ եկեալ մատուսջիր զպատարագն քո։
|| Տաք. Ե. 23։

Ա. յս բանս միայն քահանայից համար ասված մի՛ իմանար, այլ ամ քրիստոնէից համար. վասն զի ժողովուրդն ալ իւր քրիստոնէութեանը վայելուչ պատարագ ունի. պատարագ է աղօթք ընելդ. պատարագ է պահք պահելդ. պատարագ է ողորմութիւն տալդ. և ինչ բարի բան որ այս սիրոյն համար կընես, այն ամ պատարագ կամ նուէր այ կը կոչվի։ * Պատարագ այ հոգի խոնարհ. || ասղ. Ծ. 19։

Ուրեմն աղօթք ասկըսելու ժամանակդ՝ միտքդ ինկաւ որ՝ այս ինչ եղբօրդ կամ դրացւոյդ՝ կամ ազգականիդ՝ կամ օտար մեկի մը պատճառ ես տըվեր՝ որ քեզի խռովեր է, պէտք է որ աղօթքդ թողուս, երթաս անոր հետ հաշտվիս. յետոյ գաս աղօթքդ ընես։ Ա. յսպէս իմացիր նաև ուրիշ բարեգործութիւններու համար. ապա ամենէն աւելի ջանք ըրէ որ եղբայրասէր լինիս։

1006
27880

Աղբայրսիրութիւն եւ՝ խոնարհութիւն է քրիստոնէական գործ. ինչպէս սատանայն հպարտութիւնը նշան կը դնէ իր ծառաներուն վրա, որով կը ճանաչվին թէ սատանայի ծառայ են. ասոր պէս ալ քա՛ նշան կը դնէ խոնարհութիւնը՝ քրիստոնէից վրա. որ անով կը ճանաչվին թէ քի՛ ծառայ են։

Ուրանց խոնարհութիւնէ գործըված առաքինութիւնները խախուտ են. վա՛ զի խոնարհութիւնը ամէն առաքինութիւնց հիմն և արմատն է. հիմն չունեցող շինուածը՝ հաստատուն չը լլար. արմատ չունեցող ծառը՝ չի բարձրանար։ Խոնարհութիւն է՝ որ զմեզ՝ի վեր առ ՚ած կը տանի. քանզի երբ կը տեսանէ ՚ած մեր սրտին բեկումը և խոնարհութիւնը՝ կը բարձրացուցանէ ըզմեզ. ասոր համար կըսէ քա՛. * Որ խոնարհեցուցանէ, զանձն՝ բարձրացի՛. || ղ-ԿԸ. ԺԸ. 14։ Եւ դաւիթ կըսէ. ՚ած * զխոնարհս հոգւով կեցուցանէ. || սաղ. ԼԷ. 19։ Ապա որ կը փաստագի յաւիտե-

նական կենաց հասանիլ, եղբայրսիրութեամբ հետ խոնարհութիւն ալ պիտի ունենայ։

Ներողութիւն։

Պէտք է քրիստոնէին ներող ըլլալ յանցանաց ընկերին, ինչպէս գլուխն մեր քն եղաւ. որ երբ 'ի վերս խաչին էր՝ խաչահանուաց համար կաղաչէր առ հայր՝ ասելով, * Հայր՝ թող սոցա՝ զի ոչ գիտեն զինչ գործեն. ‖ ղուկ. իգ. 34։ Եւ հիմա ևս մեր մեղացը համար թողութիւն կը խնդրէ, ինչպէս պօղոս առաքեալը կը գրէ. * Ո՞ւ յն՝ որ մեռաւն, մանաւանդ թէ յարուցեալ իսկ է. և է ընդաջմէ ոյ, որև քարեխօս իսկ է վասն մեր։ ‖ հռովմ. ը. 34 Այսպէս քի հարազատ ծառայն ոբ ըստեփաննոս ալ կաղաղակէր առ ոնծ վասն քարկոծողացն. * Ո՞ր, ովք համարիր դոցա զայս մեղս. ‖ գործ. է. 59։ Եւ այնքան հրկաւոր է քրիստոնէին այս ներողութիւնը, մինչ զի առանց ասոր չի կրնար նար ներողութի գտնալ աստուծմէ. քանզի ասէ քն. * Այսպա թէ ոչ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա, և ոչ հայրն ձեր

թողցէ ձեզ զյանցանս ձեր։ || Մատ. Ղ. 15։
Եւ այս խօսքով իբրու թէ ասծ մեզի
հետ դաշն և պայման կը դնէ, (ոյ խաչ
կընէ)։ Եթէ ներեմք մեր ընկերին յան-
ցանքը՝ որ մեզի դէմ ըրեր է, ասծ ալ մեր
յանցանքը կընէրէ։ և եթէ չի ներեմք,
ինքն ալ չի ներէր։ Ուստի պէտք է որ
փոփոխակի ներողամիտ լինիմք միմեանց։

Համբերութիւն։

Համբերութիւն համար պօղոս առա-
քեալը կըսէ։ * Պիտոյ է ձեզ համբերուն-
զի զկամն ասոյ արարեալ հասջիք աւետ-
եացն։ || Էբր. Ժ. 36։ Ա՝ զի ինչպէս
ասբերը նեղուն համբերելով աւետեց հա-
սին։ ասոր պէս մենք ալ եթէ համբե-
րեմք՝ նոյն աւետեացը կըընամք հասանիլ։
Հողագործը շատ կերպ նեղութեան
կը համբերէ անցաւոր բարեաց համար։
ձմերան ցուրտը և ամռըվան տաքը ա-
ռանց դժգոհուն կը տանի, որ երկրին
բերքը վայելէ։ ինչպես յակոբ առնեղբայրն
կըսէ։ * Ահա մշակ երկայնամտեալ ըս-
պասէ պատուական պտղոյն երկրի։ || Յակ.

ՅԱՄ • Ե • 7 ։ Զ.պա ուրչափ առաւել պէտք է մեզի անանց և յաւիտենական բարեաց համար՝ ժամանակաւոր նեղութիւն և վշտաց աշխարհիս համբերել • միշտ անմոռաց մտքերնուս մէջը ունենալով քի այն խօսքը • թէ * Որ համբերեացն'ի սպառ, նա կեցցէ' • || ՄԱՌ • ԻԴ • 13 ։

Ուրեմն քրիստոնէի յատուկ եղած այս չորս առաքինութիւնները՝ պէտք է որ ամէն քրիստոնեայ ունենայ • վասն զի ասոնցմով կը շինվի բարոյական խաչ • որոյ վերին ծայրն է սէր • պատուանդան՝ խոնարհութիւն • ձախ թև՝ ներողութիւն • և աջ թև՝ համբերութիւն • և այն ժամանակը կը կատարի քի խօսքը՝ որ կըսէ • * Եթէ ոք՝ կամի գալ զկնի իմ, ուրացի՛ զանձն իւր, և բարձցէ զխաչ իւր՝ և եկեսցէ՛ զկնի իմ • || ՄԱՐԿ • Ը • 34 ։

Հնազանդութիւն ։

Քրիստոնէական հնազանդութիւնը այն քան պիտանի և օգտակար է որ, մինչ զի քա՞ տրն մեր՝ իւր օրինակովը մեզի սորվեցընելուզէց ։ Ա՞ զի ինքն հնազանդ-

էր ոչ միայն իւր յաւիտենական հօրը, այլև հնազանդ էր մօր իւրոյ ամենաանք կուսին, նաև պաշտպանին իւրոյ աբջին Յովսէփայ։ * Լ՝ՀԵՆԵ, և գնաց՝ի նազարէթ։ և էր նց՝ հնազանդ։ || ՂՈՒԿ։ Բ։ 50։

Տես միանգամ, եթէ մեր տորը և ածը յա՞ քա՞ կը հնազանդի։ ապա քանի՞ առաջեալ մենք պիտի հնազանդիմք։ նախ՝ ՀՐԱՄԱՆԻՆ։ երկրորդ՝ աբ եկեղեցւոյ կանոնաց։ երրորդ՝ վիճակի առաջնորդին և յատուկ խոստովանահօրն։ չորրորդ՝ ծնողաց և վարպետաց։ Ա՝եկ խօսքով, ամէն ոզտիկ իւր մեծին պէ՛տք է հնազանդիլ։ ինչպէս առաքեալը կը պատուիրէ ասելով։ * Ա՝ՄԵՆԱՅՆ անձն որ ընդ իշխանութեամբ է, ՚ի հնազանդութեան կացցէ։ || հռոմ։ ԺԳ։ 1։

ՇՆՈՂՔ։

Տորք և մարք թէ կուզեն զաւակնին իրենց հնազանդ ըլլան, պէ՛տք է որ՝ իրենք ալ ՀՐԱՄԱՆԻՆ և աբ եկեղեցւոյ կանոնաց հնազանդ գ ըտնըվին։ Ա՝դամ նախահայրը դրախտին մէջ որքան ժամա

նակ ՝ այ հրամանին հնազանդ մնաց, ամմէն կենդանիները իրէն հնազանդ էին. և երբ ապստամբեցաւ աստուծմէ՝ կենդանիներն ալ իրմէ ապստամբեցան։

Ա. պա ջանք ըրէք օրհնեալ ծնողք, որ դուք նախ հնազանդութիւն ունենաք այ՝ և ձեր եկեղեցւոյ նը. և լինիք հեզ, խոնարհ, պարկեշտ, աղօթասէր, ողորմած, պահեցող, և ամ առաքինութիւնքը զարդարեալ. ոչ զի ձեր զաւակներն ալ ձեզի նմանին, և ձեզ հնազանդ լինին։ Զրաց է, * Ա. ՅՀ ծառ բարի՝ պտուղ բարի առնէ. ||Մատ. Է. 17։ Զուք ո՛վ ծնողք՝ բարի ծառ կը լլաք, երբ մրոքերնիդ ու սրտերնիդ մաքուր պահէք, որ չար բան չի խորհի. բերաննիդ մաքուր պահէք, որ հայհոյութիւն, բամբասանք, և առասպել խօսք չի խօսի. ականջնիդ մաքուր պահէք, որ չար խօսքերու մտիկ չընէ. աչքերնիդ մաքուր պահէք, որ գեշի չի նայի, յորմէ մեղք կը ծնանի։

Լսէ՞ք ա՛ն ոն մեր ինչ կըսէ. * Ա. թէ ակնքո աչ գայթակղեցուցանէ զքեզ, խլեա՛

գնա՝ և ընկեա՛ 'ի քէն։ զի լաւ է քեզ
եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ, և մի՛
ամ մարմինդ քո անկանիցի 'ի գեհէն։
|| Մատթ. Է. 29։ Գ. Յսպէս իմացիր և ու-
րիշ զգայարանացդ համար։
Բրիստոնեայն՝ ամէն զգայարանօքը
մաքուր պիտի ըլլայ ամէն ժամանակ և
ամէն տեղ։ Մանաւանդ իրէն զաւակաց
և ընտանեաց առջևը։
Այ այն ծնողացը՝ որ իրէնք չարէն։
Հազար վայ անոնց, որ իրէնց զաւակաց
քոնէն ալ չարուն կը գործեն։ զոր օրինակ
փարայով թուղթ, թաւլու, կամ այլ
կերպ խաղ կը խաղան, որ խումարպազուն
ըսել է։ կամ չափէն աւելի գինի խմե-
լով կը գինովնան։ և կերպ կերպ հայ-
հոյութիւններ կընեն։ և կամ այր և կին
իրարու հետ կը կռուին, և մեկզմեկ
կատեն։ ատոնց խեղճ զաւակներն ալ՝ ի-
րէնց ծնողաց չար վարքը տեսնալով կը
սորվին, և իրէնք ալ չար կըլլան։ Վա՜ զի
ինչպէս բարի ծառը՝ բարի պտուղ կը
բերէ, այսպէս չար ծառը՝ չար պտուղ
կը բերէ։

Լաւ իմացէք, որ զաւակ չունեցող մարդը եթէ գեշ ըլլայ նէ, ինքը մինակ կը կորնչի. բայց զաւակաց տէր եղողը եթէ գեշ ըլլայ, իրէն հետ իր զաւակներն ալ կը կորսընցընէ։ Եւ զի հայրը ու մայրը իրէնց զաւակացը հայելին են. զաւակները ինչ որ տեսնան ծնողացը վրա, իրէնք ալ անիկա կը գործեն։

Լ՝պա դուք բարի՛ ծնօղք՝ խնայեցէք ձեզի ալ՝ ու ձեր զաւակացն ալ. բարի օրինակ եղէք անոնց։

Զանի՛ որ չարն ու բարին չէն սորված, ինչ՞նք ըրէք բարին սորվեցընել. անոնց լեզուն բացվածին պէս, || յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ ամէն || ըսել սորվեցուցէք. և ձեռքերնին բռնելով՝ երեսնին խաչակնքել տրվէք։ Զաւակաց քովը հայերէն խօսեցէք, որ նախ և յառաջ իրէնց հայրենի լեզուն սորվին։ Հատ աղէկ է որ՝ հայազգի քրիստոնեայք իրէնց մէջը միշտ հայերէն խօսին. վասն զի այլազգերէն խօսելով, շատ տեղ հայերէն լեզուն կորուսերէն. և եկեղեցւոյ մէջ իբրև օտարազգի կը կանգ-

նին . կարդացմունքին միայն ձայնը կը
լսեն , ամենևին բան չեն հասկընար ։
Այս դուք որ հայերէն գիտէք , ջանք
ըրէք որ չի մոռնաք . և ձեր զաւա-
կացն ալ սորվեցընէք ։
Ինչ ծնողք , զաւակնիդ երբ որ հինգ
կամ վեց տարեկան կըլլայ , անպատճառ
կարդալ տըվէք , որ իրենց հոգինին ու
մարմիններին շահելու համար կարդալգը-
րել սորվին ։
Կատարեալ ժամանակը չի հասած՝ ար-
հեստի մի՛ տաք . վա՜ զի անօգուտ է , չեն
կարեր սորվիլ ։ Հա՛յտ օգտակար է ա-
նոնց՝ տղայութեան ժամանակը մարդավա-
րութիւն ու կարդալ գրել սորվիլ . որ
գլխաւոր և պիտվական արհեստ է ։
Երանի՛ էր թէ , քերականութեան կամ
ուրիշ գիտութեան ալ սորվեցընել տայիք
ձեր զաւակացը . ու այնպէս քաղաքական
արհեստի կամ առուտուրի մէջ խօթէիք .
որ մտքերնին բաց կըլլար , և քիչ ժամա-
նակի մէջ շատ բան կըընային սորվիլ ։
Այս ըսածներս պարտք է ձեզի օրհ-
նեա՛լ ծնողք , ջանք ըրէք այսպէս ընել ։

որ պարտականութիւնէ աղատիք։

Ը. Պատգամ։

Լրջի համարս ձեզի՝ սողոմոն իմաստու-
նին ըսածը թող ըլլայ։ * Ուր որդեակ
խրատու հօր քո, և մի՛ մերժեր զօրէնս
մօր քո։ զի պսակ շնորհաց ընկալցի
գլուխ քո։ և մանեակ ոսկի 'ի պարա-
նոցի քում։ || Պատգ. Ա. 8։
Այս օրհնեալ զաւակունք ջանք ըրէք՝
որ ձեր ծնողացը միշտ հնազանդ ըլլաք։
անոնց խօսքէն դուրս չելլաք։ անոնցմէ
չի զատվիք։ առանց ծնողաց հարցունելու
բան մը չի գործէք։ մինակ տեղ չերթաք։
Եթէ մանչ զաւակ ես նէ, հօրըդ հետ
դըռնէն դուրս ելիր, եթէ ժամ երթա-
լու ես և եթէ խանութ։ գեշ տղայոց
հետ տեսութի՛ մի՛ ըներ։ քովերնին մի՛
հանդիպիր։ վրանին մի՛ նայիր։
Եթէ աղջիկ զաւակ ես նէ, մօրմէդ մի՛
զատվիր։ թէ ժամ թէ բաղնիք, թէ ուր
որ լինի՝ մօրըդ հետ գնա։ առանց մօ-
րըդ՝ տանը դըռնէն դուրս մի՛ ելաներ։
դրացի աղջկանց հետ շատ տեսութի՛ մի՛

ըներ • մանչերուն հետ ամենևին տե-
սութիւն մի՛ ըներ • խաղալիք (օյունճախ)
բաներու մի՛ հետևիր • քեզի շատ զարդ
(տիւզէն) տալու մի՛ նայիր • քո զարդերդ
ծնողացդ հնազանդ ըլլալն է, և քո պար
կեշտութիւն է։ Եթէ այս ըսածներս
ընէք, այ շնորհքը ձեր վրա կըլլայ։

Պարկեշտութիւն։

Պարկեշտութիւնը առաւել կանանց պէտք
է, բայց արք ալ թող մտիկ ընեն • վասն զի
ինչպէս պարկեշտութիւնը, նմանապէս և ան-
պարկեշտութիւնը՝ երկուքին ալ ընկերուն է։
Եթէ այրը պարկեշտ է՝ փառք է կնոջն,
և եթէ անպարկեշտ է՝ անարգանք է • ասոր
պէս ալ եթէ կինն պարկեշտ է՝ փառք է
առն, և թէ անպարկեշտ է՝ անարգանք է։
Ուրդ՝ օրհնեա՛լ կանայք՝ եթէ ձեր հոգ-
ւոյ փրկութիւնը կուզէք նէ, լա՛ւ մտիկ
ըրէք ինչ պիտի խօսիմ ձեզի։ Դրիս-
տոնէի վայելուչ պարկեշտութիւնը պէ՛տք է՝
որ ձեր կերպարանքին ու հանդերձին վրա
պայծառ փայլի • ապա չը լինի՝ որ այ ըս-
տեղծած ձեր երեսին չի հաւնելով՝ կեր

պարանքնիդ փոխէք ուրիշ հնարքներով։
իմացէք որ այնպես ընողներուն՝ դատաստա
նի օրը քա՞ պիտի ըսէ, ||ոչ գիտեմ զձեզ||։
ապա կուզէք որ գիտնայ ու ճանաչէ, այ
ստեղծ։ կերպարանքը հերիք համարեցէք։
Ալմանապէս ջանք ըրէք, որ հանդերձ
նիդ ալ պարկեշտ ըլլայ։ վրանիդ գը
լուխնիդ կանանչ կամ կանանչի մօտ գու
նով քան չի գրտնըվի։ նորաձև հանդերձ
և սովորուն դուրս ֆէրաճէ մի՛ հագնիք։
գլուխս կապեցնիդ ալ պարկեշտ ըլլայ։
Դուրս ելած ժամանակնիդ, թէ եկեղե
ցի, թէ քաղնիք, և թէ այլ տեղ երթալու
լինիք, քալվածքնիդ ու շարժմունքնիդ
կարդաւ և պարկեշտութ ըլլայ։ Եկե
ղեցւոյ մէջ ուրիշի հետ մի՛ խօսիք, քամ
քասանք մի՛ ընէք։ միայն թէ՝ ուղիղ
դիտաւորութ աղօթեցէք։
Քաղնիք երթաք նէ, ոսկեղէն կամ
էլմասեղէն զարդ չի գրտնըվի վրանիդ։
վա՜ զի այդ ձեր զարդարվելովը՝ քովան
դակ աղգերնիս կը քամքասվի։ Հասկը
ցէ՛ք ինչ կըսեմ։ մենք հարկատու ռայէ
եմք, պէ՛տք է որ ռայէի յարմար հա-

գուստ ունենանք։

Բ։ Այլ կը պատուիրեմ ձեզի, հետերնիդ եփած կերակուր, գինի, ուախի, կամ կերպ կերպ սիրտ ուզելու հազուագիւտ բաներ չի տանիք։

Ա։ Ո՞ զի աղքատն որ չունի, ձեր ուտելը և խմելը կը տեսնայ՝ սիրտը կուզէ։ գիտէք որ՝ ասկից հոգեկորուստ բան կը ծնանի։ դուք Այլ քիչ մը ուտեմք խմեմք ըսելովեիդ՝ մարդասպան կըլլաք։ Ուրեմն բաղնիք երթաք նէ, մինակ հաց ու լիմոն այն օրը ձեզի բաւական է։ երբ որ տուն դառնաք, ոչ պարգևը հոն վայելեցէք չափով։

Յիրաւի՝ կանանց այլ ևս շատ բան կայ խօսելու, սակայն կը թողում որ իրէնց խոստովանահայր քահանայքը խօսին։ միայն թէ այս մեկը շատ հարկաւոր ըլլալուն պատճառաւը, հարկ է խօսիլ։

Ամանք անմիտ կանայք՝ երբ որ ցաւի մը կը պատահին, կամ կորուստ մը կունենան, իսկոյն կախարդի, գարի ձգողի, և այլ այսպիսի խաբեբաներու դուռը կը վազեն։ ասով՝ ոչ դուռը կը թո-

ղուն , սատանայի դուռը կը չալեն։
Ի՛նչ խաբեբաները՝ եթէ ձեռքերնուն
բան կուգայ , հապա ինչու քու մեկ
քանի փարայիդ կարօտ են մնացեր։
դուն ալ անմտութիւն կերթաս անոնց կը
խաբվիս։ բժշկութիւն կը փընտրուես նէ՝
քու ստեղծողէդ խնդրէ։ Ճշմարիտ քրիս-
տոնէից բժիշկը՝ քո՛ն է։ դեղ՝ ոչ ա-
ւետարան , կամ ոչ կենաց փայտ , և
կամ ոչց մասունքներն են։
Ի՛սոնք ըսելով՝ չեմ ըսեր թէ վարպետ
բժիշկ բերել մի՛ տար , կամ դեղ մի՛
առներ։ վո՛ զի օրինաւոր բժիշկներուն
շնորհք , և դեղերուն զօրութիւն տալողը՝
ա՛ծ է։ միայն թէ խօսքս անոնց է , որ
ոչ եկեղեցին կարհամարհեն , և սատա-
նայական բաներու կը հետևին։ դու
որ բարեպաշտ քրիստոնեայ ես , այն-
պիսի խաբէական գործքերէն բոլորո-
վին հեռի կեցիր։
Ի՛նայց որովհետև մարդ ես , հիւան-
դութիւն կրնայ պատահիլ քեզի։ այն
ժամանակը յառաջ քահանայն կանչէ ,
կատարեալ խոստովանանք եղիր , հաղորդ

առ. Ինչ գիտես՝ գուցէ հիւանդութիւդ մեղաց համար է. երբ որ մեղքէն ազատիս՝ հիւանդութիւդ ալ վրայէդ կերթայ։ Հոգևոր պաշտօնըդ հոգալէդ ետև, բժիշկի ալ ցոյց տուր քեզի. միայն թէ կախարդութի՛ մի՛ հանտըպցընէր քովդ, ու կախարդութե՛ մօտ բաներ մի՛ ըներ։ Ինչպէս՝ աղբիւրի (՝ր չէփլիւկի)՝ կամ ծովու վրա աւետարան կարդալ տալ, շերպէթ թափել, նուսխայ պահել, և այլ այսպիսի խենդութիւնդ բաներ ընել. վա՜ղ այսպէս բաները՝ ա՜ռ հաւատոյ և եկեղեցոյ ընդդէմ է։

Ա՛ երջապէս ամէն մարդ թէ այր և թէ կին, թէ մեծ և թէ պզտիկ, այնպէս մտաց մէջը թո՛ղ դնէ, ինչպէս ատոյգն ալ այս է, այ ամենաո՛ր աչքը՝ միշտ իմ վրաս է՝ ու զիս կը տեսնայ. ապա ջանք ընեմ որ այ առջևը պակասուի մը չունենամ։ Ա՛յս դիտաւորութիւնը պէտք է որ ամէն ժամանակ ունենամք. բայց առաւել աղօթք ըրած ժամանակնիս։ Ա՜ն զի աղօթք ընողը՝ ուր տեղ որ ըլլայ, աղօթք ըրած ժամանակը՝ այ առջևը կանգ

նաՀ է. ուրեմն մեՀ զգուշուի պէտք է՝ որ աղօթքնիս այ ընդունելի ըլլայ։

Աղօթ։

Որովհետև մարդս այ Հառան է, պէտք է որ իր Հառայ ըլլալը ճանչնալով՝ այ Հառայութիւն ընէ։
Եւ մի թէ աՀ ամենակարող մեր Հառայութիւնը կարօտ է, քա՜ւ լիցի. մեր մեկ բանին կարօտութի չունի. կըսէ դաւիթ մարգարէին բերանովը. * Ես ուտեմ զմիս զուարակաց քոց, և ոչ զարիւն նոխազաց քոց ըմպեմ։ || սաղ. խԹ. 13։
Հապա ինչ կերպ Հառայուի պէտք է մեզի ընել. ահա և այն իմացուց մեզի նոյն մարգարէին բերանովը ըսելով. * Զատա՛ այ պատարագ օրհնութե. || սաղ. խԹ. 14։
Օրհնութիւն պատարագը աղօթքն է, որ ջերմեռանդ սրտիւ այ կը մատուցանենք։ Իրաւի աՀ մեր մեկ բանին կարօտ չէ. սակայն մենք ապերախտ չի մնալու համար՝ մեր աղօթք ընելը կուզէ։
Աղօթքը երեք կերպ է, ինչպէս որ Յակոբ մեծ քնայ հայրապետը կըսէ, և ասոնք

են. խնդրուած, օրհնուի, և գոհուի։
Խնդրուածն այն է՝ որ մեզացդ թողու-
թիւն, կամ թէ այլ ինչ արժանաւոր
բան մը կը խնդրես յայ։
Օրհնուին այն է՝ որ զաճ կօրհնես՝ իրէն
կերպ կերպ սքանչելի գործոցը համար։
Գոհուին այն է՝ որ շնորհակալ կըլլաս՝
քեզի ըրած երախտեացը համար։
Այս հիմա ասոնք քեզի չեմ կրնար տեղնի
տեղը հասկըցընել՝ այս համառօտ տե-
ղակին մէջը. միայն թէ այս քեզի կըսեմ
դուն որ աղօթքը գիտես, այն ըսէ ա-
ղօթք կանգնած ժամանակըդ. այս ի-
ւրեքրս ամէն աղօթքի մէջ ալ կը գտնըվի.
թէպէտ դու չես հասկընար ըսած ա-
ղօթքդ, բայց ճաճ քու սիրտըդ ու քու
միտքըդ գիտէ, և քեզի պէտք եղածը
կու տայ. դու միայն պարկեշտօրէն ա-
ղօթք ընելըդ նայէ։
Ա.ղօթքներուն գլխաւորը Հայր մերն է.
անոր եռևէն, Ա.նկանիմք առաջի քո.
Հաւատով խոստովանիմ. նմանապէս
Սաղմոս, Հարեկ։ Այս ամէն ծնօղ պար-
տաւորուի ունին իրէնց զաւակացը աս

աղօթքներըս սորվեցընել, կամ սորվեցընել տալ։

Աղօթքի ժամանակ երբէ կըսես նէ, ամէն ատեն է. վասն զի քու տրն մեր կըսէ։

* Պարտէ յամ ժամկալ նց յաղօթս՝ և մի՛ ձանձրանալ. || ղ-ղ. ժբ. I։

Այց այս բանս մի՛ այնպէս իմանար, ոչ թէ միշտ բանըդ գործըդ թողտուր, ու աղօթք ըրէ. հապա ըսել է թէ՝ այ ահն ու երկիւղը միշտ սրտիդ մէջ ունեցիր, և ժամանակին ալ աղօթքըդ ըրէ։

Յամանակ աղօթից։

Աղօթքի ժամանակն այս է. մեկ մը պատուկելու ժամանակդ՝ պէտք է որ կանգնիս աղօթք ընես, և գոհուի տաս այ. որ այն օրը քեզի ողջ պահեց, աւուր փորձանքներէն ազատեց, ու իրիկվան ժամանակին հասուց։ Աս ալ պիտի խնդրես որ, առաջիկայ գիշերվանը փորձանքներէն ալ ազատէ, և առանց մեղայ պահելով՝ առողջ մարմնով առաւօտուն հասցընէ։

Այնպէս առաւօտուն քունէդ արթընանանէ, յառաջ պէտք է երեսդ խաչ

չակնքես։ և գիտցած աղօթքներդ զուր ցելով՝ լաթերդ հագնիս, ու եկեղեցի երթաս։ եթէ չես կարեր երթալ նէ, տունը աղօթէ։ Սակայն այր մարդիկ և տարիքը առած կանայք՝ պարտաւորուի ունին ամէն օր եկեղեցի գնալ, մանաւանդ կիրակի ու տօն օրերը։

Յմացած ըլլաք, մեկ մարդ որ հիւանդ չէ, քանոի մէջ չէ, երկար ճանապարհորդուէ մէջ չէ, եկեղեցի չի գրտնը՝ ված տեղ չէ։ հապա անձամբ առողջ է, և գրտնըված տեղը եկեղեցի կայ, գոնէ կիրակի ու տօն օրերը եկեղեցի չերթայ, և իւղաբերից աւետարանի ձայնը չի լսէ, նաև ոբ անմահ պատարագը կատարեալ չի տեսնայ, այնպիսին ծանրապէս կը մեղանչէ ծուլութէ մեղք։

Ա՛ ոբ զի ճշմարիտ քրիստոնեաները անատեսը եկեղեցոյ մէջ հրեշտակաց նման զնած կը փառաբանեն։ ու ինքը ծուլութ պառկած է, կմբելեր իր գործը կը գործէ։

Ասոնցմէ շատ գեշ են անոնք, որ եկեղեցոյ ժամանակը խահվէի կամ պէրպէռի խանութի մէջ քէֆ չարթիշ կընեն։ այ

պաշտօնը իրէնց քէֆին հետ կը փոխեն։ սատանք չէ թէ միայն իրէնց հոգւոց կորըստեան պատճառ կըլլան, հապա բոլոր հայոց ազգիս նախատինք կըլլան։

Ա՜ զի ուրիշ ազգերը կը տեսնան որ, հայոց ազգէն շատ մարդիկ աղօթքի ժամանակ խահվէնները ու պէրպէռի խանութները լեցվեր են, բոլոր ազգը կը նախատեն, ինչպէս շատ անգամ լըսված է։

Ա՜յ այնպիսի լոկ անուամբ քրիստոնէից։ և առաւել վայ անոնց՝ որ այս բարի խրատներըս լսելով՝ չեն զգաստանար։

Հայց դու՝ որ բարեպաշտ քրիստոնեայ ես՝ հայրաբար կը խրատեմ զքեզ։ առաւօտ երեկոյ աղօթքիդ ժի՛ր կացիր։ ամէն օր՝ մանաւանդ շաբաթ ու կիրակի օրերը եկեղեցիէն ետ մի՛ մնար։ կանուխ եկեղեցի գալու ջանք ըրէ։ և մինչև որ անմահ պատարագի օրհնութիւնը մասը չառնես նէ, եկեղեցիէն դուրս մի՛ ելներ։ Պաւակ, թոռն, փոքր եղբայր, կամ աշակերտ ունիս նէ հետըդ տար, քովըդ կանգնեցուր։ եթէ ձայնը գըրված տղայ չէ նէ, մի՛ թողուր որ դասը երթայ, ու

քահանաներուն կամ տիրացուներուն նեղութիւն տայ, ՅԾային ժամերգութիւնը խափանէ, և շնորհք առնելու տեղը պատիժ առնու։ Հապա պարկեշտօրէն քովը կանգնեցուր, որ քեզի հետ աղօթք ընէ, և անոր բարի օրինակ եղիր։ Ղուսալ որ ժողովուրդ ես՝ տիրացու չես՝ դասը մի՛ կանգնիր, վասն զի դասը միայն աստիճանաւորաց տեղէ։

Գ. Գուշ կեցիր, չըլլայ որ եկեղեցոյ մէջ ամուր ձայնով աղօթք ընես, ու քովդի կանգնողին միտքը պղտորես. հապա մըտօքդ աղօթք ըրէ, որ միայն ՅԾ լսէ։

Ունէղեյի գնալու հէրպ։

Յանդիպ դրունէն ելած ժամանակդ՝ երեսդ խաչակնքէ, ու գլուցած աղօթքներդ ըսելով՝ ոլքան կարես արտորանօք և հոգեւոր ուրախութիւնք եկեղեցոյ ճանապարհը քալէ. դաւիթ մարգարէին պէս ըսելով. * Ուրախ եղէ ես ոյք ասէին ցիս, 'ի տուն Տ՛ն երթիցուք մեք. ॥ սաղմ. ՃԻԵ. 1։

Երբ եկեղեցոյ ներսի դուռը հաս-

նիս , գրլուխդ բաց , ու փաւիտանոք քովի շէմը՝ ուր տեղ որ ՆՔ խաչի նշան կայ՝ համբուրէ . և ապա ասէ . * Ա. յլ ես ըստ բազում ողորմութեանդ քում մտից 'ի տունդ քո . երկիր պագից 'ի տաճար նՔ քո երկիւղիւ քո . || սաղմ . Ե . 8 : Ա. ու երեք անգամ ծնրադրութի ըրէ :

Հետոյ մինչև ժամ օրհնելու ժամանակը՝ մտածական աղօթքդ ըրէ . չը լայ որ քովդի կանգնողներուն բարև տաս ըսելով , Ի. արի աղօթես : Ա. ՆՔ զի մարդավարութի չէ՝ մարդ մը թագաւորի առջև կանգնած ատենը քովիններուն բարև տայ , ու հետերնին խօսի : Հապա դուն՝ որ երկնաւոր թագաւորի առջևը կանգնեցար , ամենևին քեզի պէտք չէ որ քովիններդի ճանչնաս , ու անոնց հետ խօսակցութի ընես . միայն թէ եկեղեցոյ մէջ քո խօսակցութիդ ՆՔ հետ պիտի լինի :

Ա. երբ աղօթք կընես , դու ՆՔ հետ կը խօսիս . և երբ ՆՔ աւետարան մուիկ կընես , ՆՔ քեզի հետ կը խօսի . ապա զգուշ կեցիր՝ որ եկեղեցոյ մէջ ամենևին չի խօսիս՝ ոչ քիչ և ոչ շատ . աս դին ան

դին ալ չի նայիս. միայն թէ քու աչքըդ դէպի ՝ի՛ք սեղանը ըլլայ. վ՚ի՛ զի մարդուս աչքը ուր է նէ, միտքն ալ հոն կըլլայ։

Հրաժարիմքի ժամանակ՝ երբ որ դէպի արևմուտք պիտի դառնաս՝ աջ կողմդ դարձիր, և ձեռքերըդ կոր քունէ. նմանապէս կրկին արևելք դառնալու ըլլաս նէ, աջ կողմէն դարձիր, ու գըլուխըդ քաց, և երկու ափերդ իրարու քերելով ըսէ մտօքըդ, Խոստովանիմք և հաւատամք, և այլն։

Կը գտնըվին ոմանք՝ որ Հրաժարիմքը լը մինցած ժամանակը, կամ Խակ որք ասենին վերջը՝ ձեռքերնին կը թօ՛թվեն, և ոմանք ալ ժամէն ելլալու առեն կը ծռին, երկու ձեռքերնին գետինը կը դըպցընեն, ու վերջը երեսնին ու մօրուքնին կը քսեն. և երկու կողմը կանգնողներուն քարև տալու պէս՝ || ողորմի ՝ած || կըսեն. որ շատ աւելորդ, անշընորհք, և ծաղրական արարմունքներ են. դու զգուշ կեցիր, այսպէս անվայել արարմունքներ մի՛ ըներ։

Ողջունի ժամանակը՝ ողջոյն տըվողը

պիտի ըսէ , || Ի՞նչ մէջ մեր յայտնեցաւ || . իսկ ողջոյն առնողը պիտի ըսէ . || Օրհնեալ է յայտնուին քի || . այլ ուրիշ բան մի՛ ըսեր ։

Նմանապէս թէ առաւօտեան և թէ երեկոյի ժամուն եկեղեցիէն արձակման ժամանակը՝ նը աւետարան , նը խաչ , կամ նը մասունք համբուրելու երթաս նէ , պարկեշտութիւնը և բաց գլուխ գնա՛ , և համբուրելու առենը || մեղայ նայ || ըսէ . քահանան ալ քեզի կըսէ՝ || ած թողուի ինորհեացէ || ։

Այց գիտնալ պէ՛տք է որ՝ այս թողուիը ներելի մեղաց համար է . գթած մայրն մեր նը եկեղցի այսպէս սահմանէրէ որ , նը աւետարան կամ քահանայի աջը համբուրելով՝ մեր գործած ու մոռցած կամ փոքրիկ մեղքերուն թողութիւն լինի ։

Նմանապէս կարգաւ և պարկեշտութիւն երթալու է նը Ննդեան օրը՝ օրհնեալ ջուր առած ժամանակնիս . և ս առաւել նը հաղորդութի առած ժամանակնիս՝ պէ՛տք է որ ահիւ և երկիւղիւ յառաջ երթանք , ոչ թէ մենք արժանի չենք ։

և յառաջ երթալու չէնք համարձակիր, ՝
ՇԾ զմեզ կը կոչէ։
Բայց կան այնպիսի անխոհեմ մարդիկ,
որ իրենք զիրենք ամենէն աւելի արժա
նաւոր համարելով՝ ջանք կընեն յառաջ
անցնիլ, և ամենէն յառաջ սրբութիւն
առնուլ։ ոչ թէ ըսելով՝ ես ոչ եմ իբրև
զայլս 'ի մարդկանէ։ իբրու թէ քովը
կեցողներուն կըսէ, ես ձեզի պէս մե
ղաւոր չեմ, ես արդար եմ, դուք մեկ
դի կեցէք։ ես յառաջ սրբութիւն առ
նում, դուք վերջը առէք։ թէպէտ այս
մարդկանց միտքը այն չէ, բայց գործ
քերնին այն է։

Սակայն դու որ բարեպաշտ քրիս
տոնեայ ես՝ հոգևոր խրատս մտիկ ըրէ։
սրբութիւն առած օրըդ՝ կանուխ ՝ի ե
կեղեցի գնա, խոստովանահայրըդ գը
տիր՝ արձակում ա՛ռ։ և յետոյ ՝ի ներմե
ռանդութիւն աղօթքըդ ըրէ։ մաքսաւորին
ըսած աղօթքը շատ անգամ ըսէ։ * Ի՛Ն՝
քաւեա՛ զիս զմեղաւորս։ || ղուկ։ ԺԸ։ ՝ 13։
Եւ այսպիսի խոնարհութիւն դու արժա
նի կըլլաս ՝ի հաղորդութիւն։

Գ. պա զգուշ կեցիր , ժամանակէն յա-
ռաջ դասը մի՛ մտնար . նայէ՛ որ դուն
ամենէն վերջը հաղորդ առնուս ։

Ա. տրի դասի կողմէն նէ՛րս մտիր , գը-
լուխդ բաց . փեշերդ վրայ բէ՛ր . ե-
րեսդ խաչակնքէ՛ . և ամ ջերմեռան-
դութիւն սրբութի՛ առ ։

Յետոյ վերի դասի կողմէն դուրս ելիր ,
բայց եկեղեցիէն դուրս մի՛ ելաներ .
մինչև Երկնեալք եղերուքը կանգնէ , ու
աղօթք ըրէ և շնորհակալ եղիր , որ ար-
ժանի եղար զքեզ սրտիդ մէջը ընդու-
նելու . և աղաչանք ըրէ որ ամ զքեզ՝ի
մեղաց հեռի պահէ , որ՝ի քեզ չի բա-
ժանիս . և աղօթքիդ պատճառաւ եթէ
եկեղեցոյ մէջ քիչմը ուշ մնաս նէ՝ հոգ
չէ , վասն զի քի սիրոյն համար է ։

Արտանուն ծամաչարքուն , և խորհուրդ
նոցա ։

Եկեղեցոյ մէջ մեկ օրը եօթն անգամ
աղօթք սահմանված է , ինչպէս դաւիթ
մարգարէն ալ կըսէ . * Եօթն անգամ
յաւուր օրհնեցի զքեզ ։ || սաղմ. ճԺը. 164

Առաջինն է՝ Գիշերային ժամերգութիւն. որ կըսկըսի, Տէր զի բազումք են, և կաւարտի մինչև 'ի Լ ցաք առաւօտուն։ Այն ատենը պէտք է խորհիմք, որ քա՛ 'ի մէջ գիշերի ծնաւ՝ զմեզ փրկելու համար, և 'ի մէջ գիշերի յարեաւ՝ մեզի յարութիւն տալու համար. և 'ի մէջ գիշերի պիտի գայ՝ դատաստան ընելու համար. ինչպէս նաբ աւետարանը կըսէ. * 'Ի մէջ գիշերի եղև բարբառ, ահա փեսայ գայ արիք ընդառաջ նր. || Մատ. իե. 6։

Այս քրիստոնէից պէտք է, այս գիշերային ժամերգութիւն ժամանակը՝ իմաստուն կուսանաց պէս արթուն ըլլան, հոգւոյ լապտերը վառեն, որ յիմար կուսանաց պէս արքայութէն դուրս չի մնան։

Երկրորդն է՝ Առաւօտեն ժամերգութիւն. որ կըսկըսի, Լ ցաք առաւօտուէն, և կատարի մինչև Երեցի անունն օրհնեալը։ Այն ատենը պէտք է խորհիմք, որ յառաւօտեան ժամէն սկիզբն արար ած այս Ն քիս ստեղծմանը. ինչպէս ած աշունչ գիրքը կիմացունէ. * Եւ եղև երեկոյ՝ և եղև վաղորդայն՝ օր մի.

|| Ծննդ. ԺԵ. 5։ Եւ փրկիչն մեր յառաւօտեան ժամուն միշտ՝ի տաճարն կերթար. ինչպէս նոր աւետարանը կըսէ. * Եւ ամենայն ժողովուրդն կանխէր ընտառաւօտս առնա՝ի տաճարն լսել՝ի նմանէ. || Ղուկ. ԻԵ. 38։ Եւ սկէց յայտնի է որ՝ ինքն քա՛ մամէն ժողովուրդէն յառաջ տաճարը կերթար։ Եւ զատկի օրը յառաւօտեան ժամուն երևեցաւ իւրաքեր կանանց. մեզի ալ կերևի՝ եթէ այն ժամանակին աղօթքի կանգնիք նէ։

Երրորդն է՝ Երևագալին ժամերգութին. որ կըսկըսի, Եղեցի անուն տն օրհնեալ էն, և կաւարտի մինչև՝ի Նաշուն։ Այս տեղ պէ՛տք է խորհիմք, որ ինչպէս զգալի արեգակը իրէն ճառագայթը աշխարհիս վերայ կը ծագէ. նմանապէս իմանալի արեգակն քա՝ իւր շնորհաց լոյսը մեր սրտին մէջը կը ծագէ, եթէ այն ժամանակին աղօթքի կանգնիմք նէ։

Չորրորդն է՝ Նաշուին ժամերգութին. և է երեք Աղորմեայն։ Առաջին ողորմեայն է երրորդ ժամու աղօթք։ Այս տեղ պէ՛տք է խորհիմք, որ մեր նախամայրն

և այ յերրորդ ժամուն խաբվեցաւ , և
ոչ շնորհքէն զրկեցաւ . և հոգին աբ ոչ
յերրորդ ժամու իջաւ վերնատունը աբ
առաքելոց վրայ , և զայն կորուսած շը-
նորհքը նորէն տվաւ . մեր վրայ ալ
կիջնայ , և իւր շնորհքը կուտայ՝ եթէ
այն ժամանակին աղօթքի կանգնիմք նէ ։
Չ՝ երկրորդ ողորմեայն է վեցերորդ ժամու
աղօթք ։ Զ՝ այս տեղս պիտի խորհիմք , որ այս
վեցերորդ ժամուն մեր նախահայրը մե-
ղանչեց , և՝ ի նոյն ժամուն քա՛ ոչն մեր
խաչին վրայ բևեռեցաւ ։ Չ՝ երրորդ ո-
ղորմեայն է իններորդ ժամու աղօթք ։
Զ՝ այս տեղս պիտի խորհիմք , որ այս ին-
ներորդ ժամուն քա՛ խաչին վրայ քացախ
և լեղի խմեց , և աջակողմեան աւազա-
կին դրախտը տրվաւ , նաև այն ժա-
մուն իւր ամենաոչ բանական հոգին
հօր ոչ ձեռքը աւանդեց ։ Զ՝ այս բաներս
մեզի կը սորվեցընէ աբ Յերսէս շնորհա-
լին՝ Զ՝ յօր անձառին մէջը ։

Հինգերորդն է Չ՝ ըեկոյեան ժամերգուն . որ կըսկըսի , Խոնարհեցուէն , և
կատարտի մինչև՝ Տ՝ ոչ փրկուե՛ իմոյ՝ ի

տուէ կարգացին։ Զ.յս տեղ մտածելու է՝ որ քա այն ժամանակը խաչէն իջուցին։

Ա. Եցերորդն է Խաղողակնին ժամը գուրթին. որ կըսկըսի՝ Տր ած փրկուեր իմոյէն, և կաւարտի մինչև վերջը։ Զ.յս տեղս խորհիլ պէտք է, որ քա այն ժամանակը գերեզմանին մէջը թաղ- վեցաւ։

Լ.օթնեերորդն է Հանգստեան ժամը գուրթին. որ է Լ.կեսցէն իւր սարօքն։ Զ.յս տեղըս պէտք է խորհիլ, որ քա յա- ղուրթի առնելէն ետև՝ յայս ժամանակն վերնատան մէջ դուռը չի բացված առա- քեալներուն երևեցաւ. մեզի ալ կե- ր.ենայ վերջին օրը՝ եթէ այս սահման- ված ժամանակները ուղիղ դիտաւորու- թաղօթքի կանգնիմք նէ։

Հանուօր Ռէչնուրի արարողութեան պատարագին։

Զ.մենանը պատարագի խորհուրդը՝ աբ- եկեղեցոյ եօթն խորհրդոց մեկն է. սա- կայն այս խորհուրդը անքննելի է, ինչպէս ամենանը երրորդուն խորհուրդը. մեկաչ

վեց խորհուրդներուն մարդուս միտքը փոքր՚ի շատէ կը հասնի, քայց եթէ պատարագին ամենևին չի կրնար հասնիր։ Այսպա միայն մեզի խօսելու ու ձեզի լսելու կարելի եղածները հիմայ ըսեմք։

Առաջի նախ գիտնալ պէտք է, որ եթէ պատարագի խորհրդին մէջ՝ երեք կերպ ընթերցմունք կայ. այ՝ մաղթանք քահանայի, քարոզ սարկաւագի, և երգ դրպրոց։ Ժողովրդին պէտքը չէ որ ձայնակից ըլլան քահանային կամ սարկաւագին հետ, այլ միայն ջերմեռանդութիւն ականջ դնեն անոնց կարդալուն. սակայն դպրաց կարդացմունքին թող ձայնակից ըլլան մտքով՝ և ոչ բերանով։

Երկրորդ՝ սա ալ գիտնալ պէտք է, որ եթէ պատարագի խորհուրդին մէջը երկու կերպ արարողութիւն կայ. մէկը ծածուկ, մէկալը յայտնի. որոնց վրայ այնքան խօսինք հիմա, որքան ժողովուրդեան պէտք է գիտնալ։

Եթէ եկեղեցին՝ երկնաւոր թագաւորին արքան (սարայն) է. և եթէ սեղանն՝ անոր աթոռն է. նաև ժամարար քահանայն

սարկաւագօք և դպրօք պիտի ՝այ առջևը գայ՝ ՝աբ պատարագ կատարելու համար։ Ուստի նախ և յառաջ պահարանը կը մտնան անոնք. և զգեստաւորեալ զարդարեալ դուրս կելանեն՝ յատեան կուգան. այն տեղը քահանայն ձեռքերը կը լլվայ, որ է օրինակ ներքին մաքրու�. ինչպէս մեկ մի ալ վերաբերուիչ վերջը՝ մատներուն ծայրերը կը լլվայ. և աս ալ օրինակ է, որ ՝աբ հաղորդուիչ մերձեցողը՝ ներելի մեղքերէն ալ պիտի մաքրըվի։

Իրաւի՝ ՝աբ պատարագը քի չարչարանացը ու մահուանը յիշատակն է. բայց անոր մեջը փրկագործ տնօրէնութեան ամէն գործքերը կերևի։

Այս քահանայն քեմը կելլայ, սեղանին առջևը կը կանգնի, վարագուրը քաշվելէն ետքը՝ սպաս կը դնէ. և այս կը նշանակէ քանին ՝այ յըլանալը յարգանքի ամենօրհնեալ կուսին մարիամու. ասոր համար ժամարար քահանայն այն տեղը կըսէ. Հոգին ՝աբ եկեսցէ 'ի քեզ։ Յետ այսորիկ վարագուրի քացվելը, և քահանային վար իջնալը, և խնկարկելով

ժողովրդեան մէջ շրջիլը, և կրկին քեմը
ելանելը, և սեղանին առջևը երթալը, կը
նշանակէ քի՝ ան մերոյ յերկնից յերկիր
իջանելը, և մարդկանց հետ շրջիլը, և
ապա յերկինս առ Հայր համբառնալը։

Աբ ածը՝ է սերոբէից երգը, որ առ
ած կաղաղակէին։ Աբ՝ աբ՝ աբ՝ որ զօ-
րութեանց։ Աւետարանը՝ կը նշանակէ
կայծակը՝ որ սերոբէին մեկը ունելեօք
(մաշտոյով) սեղանէն առաւ, ու եսայի
մարգարէին քերանը մատեցուց։
Մարգարէական և առաքելական գրը-
եանց կարդացմունքը կը նշանակէ թէ,
մարգարէներուն գուշակուիը և առաք-
լոց քարոզուիը միատեղ՝ քի տնօրէնուիը
կը ծանուցանեն։ անոր համար ասունցմէ
ետքը կը կարդացվի՝ քի ամենաանը տնօ-
րէնուե գիրքը, որ է աբ աւետարանն։

Յետոյ երկու ափերնիս իրարու քով
քերելով Հաւատամքը կըսեմք։ որ աբ
Ներսէս լամբրոնացիին մեկնածին պէս
կը նշանակէ որ՝ ներքին հինգ զգայա-
րանքնիս աշխարհական մտածմունքնե-
րէն, և արտաքին զգայարանքնիս մարմ-

նական գործքերէն յետոյ քարշելով, քրիստոնէական ՝ի հաւատոյ դաւանութիւնը կուտամք, ինչպէս որ սորվեցանք՝ մարգարէական, առաքելական, և աւետարանական ՝ի գրքերէն։

Յետ այսորիկ ժամարարը կը մերկանայ. եթէ եպիսկոպոս է՝ թագը, էմիփորոնը, և հողաթափը կը հանէ. իսկ եթէ քահանայ է, սաղաւարտը և հողաթափը կը հանէ։ Ա՛ն վի մինչև հիմա ժամարարը քի օրինակ էր, բայց ասկէ յետոյ այն սարսափելի ՝ի խորհրդոյն սպասաւոր կը լլայ, և կը կատարէ։

Ա՛երաբերումը՝ կը նշանակէ ՝ի յովսէփ ՝ի ծածահօրը՝ և ամենա՝ի կուսին նաղարէթէն ելլալ, ու բեթլեհէմ գալերնին։ Ժամարարին կիսով չափ սկիհի ծածկոցը բանալը, ու մեկ քով քաշվիլը, կը նշանակէ քի կուսական ամենա՝ի ծնունդը։

Ա՛րդպետը կամ քշնին միւս կարգաւորներով յատէն ելլալը ողջոյն առնելու համար, կը նշանակէ հովիւներուն մինչև բեթլեհէմ երթալը՝ ասելով * Ա՛կայք երթիցուք մինչև ցբեթղահէմ, և տեսցուք

զինչ է բանս այս որ եղև։ ‖ ղ-ե։ ՀԲ։ 15։
Ուրվան ունօղ սարկաւագին՝ ողջոյն
տալու համար վար իջնալը՝ կը նշանակէ
հրեշտակին աւետիս տալը հովիւներուն,
թէ, * Մ. հաւասիկ աւետարանեմ ձեզ
ուրախութիւն մեծ, զի ծնաւ ձեզ այսօր
փրկիչ, որ է՝ օծեալ տէր, 'ի քաղաքի՝ դաւ-
թի։ ‖ ղ-ե։ ՀԲ։ 10։ Մ. ն ատենը սարկա-
ւագները ժողովրդեան զգուշութի կու-
տան՝ ասելով։ Մ. Դրունս զդրունս ամ-
իմաստուք և զգուշուք 'ի վերս ընծայե-
ցուցէ՛ք զմիտս ձեր։ և թէ՝ Մ. հիւ կաց-
ցուք երկիւղիւ կացցուք բարուք կաց-
ցուք և նայեցարուք զգուշութիւն։

Իսկ եթէ ինչո՞ւ համար այսքան զգու-
շութի կը քարոզվի։ Ա. Ը զի քի յայտ-
նութիւնը այս երկիրս՝ երկինք եղաւ, և
մարդիկները հրեշտակացան։ ասոր հա-
մար հրեշտակաց պէս՝ Ա՛Ը՝ ՝ՈՐ՝ ՝ՈՐ, ՝ՈՐ
զօրութեց, կերգեն դպիրները։ Մ. ն ատե-
նը ժամարարը կը կատարէ այն ահաւոր
խորհուրդը, որ քա՝ ՝ՈՐ սիօն վերնատանը
մէջ սահմանեց, և մինչև Հոգի ՝այ եր-
գած ժամանակը կը կատարվի։

Բ՝ սրա քի յիշատակը կատարվածին պէս, ոբերը կը յիշատակվին՝ յաժենաոբ ոճաճնէն սկսեալ։ Ա՝ զի յիշատակաւ ոն մերոյ՝ և ամ ոբց նր, հայրն երկնաւոր ը մարդկան հաշտեցեալ, ողորմեսցի ոամցուն՝ կենդանեաց և ննջեցելոց։

Որոր համար երբ յիշատակուինները կըլը մընայ, համրձակաձայն բարբառով տէրունական աղօթքը՝ Հայր մերը կերգեմք։

Սարկաւագները երբ երանեալ ոբերը կը յիշատակեն, սեղանին աջ կողմը կը կանգնին. վ՝ զի անոնք վկայեալ յայտնի ոբեր են։ Այց յետոյ երբ կենդանիները պիտի յիշատակեն, սեղանին ձախ կողմը կուգան, Պոհուի և փառաբանուի ըսելով՝ ան ատենը կը յիշատակեն. որ անոնց ոբ ըլլալը դեռ յայտնի և որոշեալ չէ։

Սարկաւագը բարձր ձայնիւ կը գոչէ՝ Պռօսխու�՝ որ է ասել՝ ուղիղ դիտաւորութիւնք նայեցէք։ Ա՝ զի ահա քո՝ մեր փրկուելը համար իւր ամէն տնօրէնութիւնը կատարեց, ու յերկինս վեր ելաւ. զայս նշանակելու համար՝ ժամարարը գլխէն վեր կը բարձրացուցանէ ոբ խորհուրդը

ըսելով, Ի սրբութիւնեաց. ըսել կուզէ թէ՝ ասիկայ սրբութիւն է, բայց ամենուն չէ՝ այլ միայն նոցա է։

Համարարին այս խօսքը լսելով՝ դը պիրներն ալ կաղաղակեն, Ի՞նչ՝ նոքա՝ միայն տը՝ յո՞ ք՞ է. և մենք անով արժանի եղանք օրհնել զամենանոքա երրորդութիւն. ասոր համար յետոյ դպիրները կերգեն. Հայր նոքա՝ որդիդ նոքա՝ հոգիդ նոքա, և այլն։

Ու որովհետև քա՞ տէրն մեր յիսէս գացած ժամանակը՝ այս ահաւոր խորհուրդը մեզի թողուց միութարուն համար. վայ ժամարարը նոյն նոքա խորհուրդը սկիհով իւր ձեռքը կառնու, և կը դառնայ ժողովրդեանը կըսէ. Ի նոքա՝ ի նոքա պատուական մարմնոյ և յարենէ տն մերոյ, և այլն։ Ինչ ատենը արժանաւորները կը հաղորդին. և կատարեալ արժանաւոր չեղողներն ալ՝ նոքա սեղանին փըշրանք Ի՞սը կը ճաշակեն, և հաղորդողներուն մանանակից կըլլան, և միաբան կաղաղակեն, Ի ցաք ի՛ բարուեց քոց տը։ Ու այս ամէն խորհրդական արարողութեց վերջը՝ ժամարար քահանայն առջի

հանած զգեստը կը հագնի, և քեմէն վար
կիջնայ. և այս կը նշանակէ քի միւսան-
գամ գալուստը՝ որ ահագին փառաւոր
աստան կուգայ. ու արդարներուն
օրհնութի պիտի տայ ըսելով, * Եկայք
օրհնեալք հօր իմոյ. || Մատ. իե. 34.
Որ համար ժամարարը վար իջնալու
ժամանակը կըսէ. Եր օրհնեա զայնոսիկ,
զոր օրհնեն զքեզ՝ որ։

Ծանուցումն 'ի վերայ խորհրդոց ապաշխարութեան։

Ինչպէս որ մկրտութիւնը հարկաւոր
խորհուրդ է դեղ սկզբնական մեղաց.
այսպէս ալ՝ ապաշխարութիւնը հարկաւոր
խորհուրդ մի է դեղ ներգործական մե-
ղաց համչափահաս քրիստոնէից։ Մեն-
գութ մայրս մեր որ եկեղեցի թէպէտ
միշտ կը հրաւիրէ զմեղաւորս յապաշխա-
րութի. սակայն ընդհանրապէս և հանդի-
սապէս 'ի սկիզբն մեծի պահոց կը հրա-

ուիրէ յարմար ընթերցուածով։ և յատ-
կապէս բանիւ Եսայեայ մարգարէին ա-
սելով, * Լուացարուք՝ սրբեցարուք,
ընկեցէ՛ք զչարիս ձեր յանձանց ձերոց ա-
ռաջի աչաց իմոց։ ‖ Եսայ. ա. 16։ Լու-
այս յայտ է թէ ապաշխարութիւն կը կա-
տարվի։

Լսպա ճշմարիտ քրիստոնէին հարկ է,
որ 'ի սկիզբն մեծի պահոց այս ապաշխա-
րութեան հարկաւոր խորհուրդը սիրով
յանձն առնէ։

Հիւանդմը եթէ կուզէ առողջութիւն
գտանել՝ շուտով վարպետ բժշկիմը զինքը
ցոյց կուտայ։ ապա եթէ ուշացընէ՝ գու-
ցէ հիւանդութիւնը կը սաստկանայ և ան-
բժշկելի ևս կը լլայ։ ասորպէս ալ՝ հոգւով
հիւանդ մեղաւորը օր չանցուցած իսկոյն
պէտք է որ զինքը ի ր քահանային ցոյց
տայ։ * Երթայք ցուցէ՛ք զանձինս քա-
հանայիցն։ ասէ քն։ ‖ ղ-ղ. ժէ. 14։
Ուստի առաւել ևս 'ի սկիզբն մեծի պա-
հոց ցոյց տալի է։

Տօնավաճառ (բանայիր) գնացողնե-
ը ջանք կընեն առաջին օրերը առու-

տուրնին լսմընցընելու , գուցէ վերջը յաջողուի չըլլար . հոգևոր տօնավաճառ մի է մեծ պահքը , ուրտեղ մեղքերնիս պիտի ծախենք , ու ապաշխարուի պիտի առնենք , որ մինչև 'ի նոր զատիկ ըրած աղօթքնիս , քառնած պահքերնիս , և տրված ողորմութիւնիս մեզի հոգևոր ապրանք ըլլան . ապա թէ ոչ՝ անօգուտ կըմնանք ։

Դիտնալ պէտք է այս տեղ որ թէպէտ ապաշխարուիք կը քաւվի մեղքերնիս , սակայն՝ չէ թէ մեր արդիւնքովը , այլ քի շնորհքը որ միջնորդուիք խորհրդոյ ապաշխարուիւ մեզի կը պարգևվի , եթէ մեր արդիւնքովը լինէր , երբ ուզէինք , այն ատենը կարէինք ապաշխարել . բայց քանզի՝ քի շնորհքը պիտի քաւվի մեղքերնիս . ուրեմն նոր եկեղեցւոյ հրաւիրած ժամանակը ապաշխարենք . * Ընտրեալ ժամանակ ընդունելի . ահա օր փրկութեան . ||Բ Կորն . Զ . 2 ։

Եթէ մեծ մարդմը զմեզ իւր մօտը հրաւիրէր , ամէն գործքերնիս կը թողէինք և շուտով կերթայինք . ապա առաւել ևս նոր եկեղեցւոյ հրաւիրանացը

սիրով և շուտով երթանք. բայց եթէ ու-
շացընեմք, և մեծ պահոց վերջին օրերը
թողումք, ոչ միայն մենք անպտուղ կը
մնանք, այլև անպատուուի կընենք նաև
եկեղեցւոյ. ուրեմն բարեպաշտ ընթեր-
ցող կամ մտիկ ընող մեծ ջանք ըրէ՛ որ
մեծ պահոց առաջին շաբթուն խոստո-
վանելով, սպասիարութեան սրբարար
խորհուրդը յանձդ առնես։

Կերպ ճշմարիտ սպասիարելոյ։

Ինդ բան պէտք է ճշմարիտ սպաս-
խարողին. Այսինքն զգուշաւոր քննուի ընել
գործած մեղքերուն վրայ, թէ ի՞նչ են,
և ո՞ր քան են. և ինչպէս համար տալու
տղայքը յառաջագոյն լաւ կըսերտեն հայ-
մարնին, որ անսխալ կարդան վարժա-
պետին առջևը. այսպէս՝ դու ալ խոստո-
վանուէդ յառաջ լաւ քննուի ըրէ ամ-
մէն մէկ մեղացդ վրայ, որ առանց սխա-
լանաց խոստովանիս. և չըլլայ թէ, խոս-
տովանանքի երթաս, ու բերանդ գոցես
կենաս, այն մարդուն պէս, որ հարսան-
եաց տունը գնաց առանց հանդերձի։

հարսանեաց։ Այլ թէ այս գիտցիր, որ ամէն միաբերնուս անցած չար խորհուրդներդ մեղք չեն։ Հապա որուն որ կամքերնիս ալ հաճութի կուտայ, այն է մեղք։ ուստի լաւ քննուի՛ ըրէ՛ թէ որքան կամաւոր չար խորհուրդ, կամ բանիւ և գործով մեղքեր ունիս, միտքդ պահէ, որ խոստովանութեան մէջը մէկիկ մէկիկ զուրցես խոստովանահօրդ։ ահա այսու պատճառաւ զղջումը սահմանուած է, ու խոստովանութեն յառաջ կըսվի, որ խոստովանաորդուցն միտքը իյնայ, եթէ մոռցած մեղք ունի նէ իւր բերանովը յառկապէս խոստովանի։ ապա թէ ոչ՝ զղջումը միայնակ անօգուտ է։ վասն զի գրեալ է, * Այսա՛ դու նախ զանօրէնութիւնքո՝ զի արդարասցիս։ || Եսայ։ խդ։ 26։

Երկրորդ՝ պէտք է զղջումն 'ի սրտէ 'ի վեր ամ գործեալ մեղացդ, միտք բերելով թէ այն մեղքերը զքեզ որքան շընորհքներէ զրկեցին, և որքան թշուառութեց մէջ ձգեցին, և ոչ այսչափ միայն՝ այլև զքեզ փրկողին քանի՞ վնաս հասուցին, ինչպէս պօղոս առաքեալը կըսէ։

* ԵՐԵՍՏԻՆ 'Ի ԽՍԱՅ ՀԱՆԵԼ ԱՌՁԱՆՑ ԳՈՐԾԻՆ ԱՅ, ԵՎ ԴԱՐՁԵԱԼ ԽՈՍՏԱՌԱՅԵԼ. ||ԵԲՐ. Ղ. 6։ Զ՝ՍՈՆՔ ՄՏԱԾԵԼՈՎ ԿԸ ԳԱՆԻՆ ԿԸ ՀԸՀՈՒԻՍ ԳՈՐԾԱԾ ՄԵՂԱՑԴ ՎՐԱՅ. ԵՎ ԱՅՍ Է ՁՂՋՈՒՄՆ։

Ա՝ՌՐՈՐԴ՝ ՊԷՏՔ Է ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՆ, ԱՅՍԻՆՔՆ ՈՒԽՏ ԸՆԵԼ, ԱՆԳԱՄ ՄԻ ԱԼ ԱՅՆ ՄԵՂՔԵՐԸ ՉԳՈՐԾԵԼՈՒ. ԵՎ ԲՈԼՈՐՈՎՔԻՆ ԿԸՏՐԵՍ ՆԵՏԵՍ ՄԵՂԱՑ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ ՍՐՏԷԴ ԵՎ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍԷՆ. ԵՍ ԵՎ՝ ՈՒԽՏ ԸՆԵՍ. ՉԷ ԹԷ ՄԻԱՅՆ 'Ի ՄԵՂԱՑ ՀԵՌԻ ՄՆԱԼ, ԱՅԼ ԵՎ ՍՐՏԻ ՄՏՕՔ ԱՌԱՔԻՆՈՒԵՑ ՀԵՏԵՎԻԼ։

Ղ՝ՈՐՐՈՐԴ՝ ՊԷՏՔ Է ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՆ. ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵՆ ՀՈԳԻՆ ԱՅՍ ՏԵՂԷ, ԼԱՒ ՄՏԻԿ ԸՐԷ'։

Ե՝ԽՈՍՏՈՎԱՆԻԼ ՊԷՏՔ Է ՔԱՀԱՆԱՅԻՆ, ՈՐՈՒՆ ՈՐ ՅԱՆՁՆԵՐԷ ՁՔԵԶ ՎԻՃԱԿԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ. ՈՒՍՏԻ՝ ԱՄՄԷՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅԻՒՐ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՅՐԸ ՊԻՏԻ ՃԱՆԱՉԷ ԵՎ ԱՆՈՐ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ. ԱՊԱ ԵԹԷ ԱՅՍՕՐ ՄԷԿԻՆ՝ ՎԱՂԸ ՄԷԿԱԼԻՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ, ԿԱՄ ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՄԵՂՔԸ ՄԷԿ ՔԱՀԱՆԱՅԻ՝ ԵՎ ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՄԵՂՔԻՆԱԼ ՈՒՐԻՇ ՔԱՀԱՆԱՅԻ, ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՆԸ ԱՎԵՐՈՂ ԿԸԼԼԱՅ.

հապա ամբողջապէս բովանդակ մեղքը իւր սեփհական քահանային պէտք է խոստովանիլ. սակայն 'ի հարկաւորուն պահու, կամ մանաւանդ օտարականք, որք չունին յատուկ քաղաք կամ գիւղ. ուր քահանայի որ խոստովանին զէն չունի, միայն թէ աս ըսածս անոնց համար է. որ փուռ պատճառներով խոստովանահայը կը փոխեն. իսկ եթէ բանաւոր պատճառ ունին՝ թող խօսին առաջնորդին, 'ի հարկէ այն ալ՝ ուրիշ խոստովանահօր կը յանձնէ։

Բ Խոստովանուիլը ծոմբերանով ըլլալ վայելուչ է. սակայն հիւանդաց, կամ բաղմութիւն եղած տեղերը ներելի է։

Գ Խոստովանուիլը գանկատօրէն պէտք է ըլլալ. ասոր համար ոչն կիւրեղ կրսէ. Լ.ախ քան զամբաստանելն սատնի զմեզ. մեք նախաժամանելն լեցուք ամբաստանել զմեզն, զի նա այլ ոչ ևս կարէ ամբաստանել, յորժամ մեք առաջի քահանայի խոստովանելով ամբաստանեմք։

Դ Ամ գանկատ որոշակի պէտք է ըլլալ. վասն զի՝ բաւական չէ որ ըսես, դ.խովա

մեղուցներեմ, ոչ օքս մեղուցերեմ. և այլն։
Հապա որոշ որոշ մեղքերդ պէտք է որ
խօսիս։ եթէ ամաչել գայ վրադ՝ զէն
չունի, մեծ ապաշխարանք է այն քեզի։
միայն թէ՝ այնքան տուէլի մի՛ ամաչեր որ
մեղքերդ պահես, գիտցիր խոստովանա-
հայրդ ալ քեզ նման մեղանչական մարդ
է։ ապա եթէ հիմայ մէկ մարդէմը ամա-
չելով ծածկես, դատաստանի օրը, այ,
հրեշտակաց, և ամ սրբոց առջևը քու
մեղքերդ զքեզ պիտի խայտառակեն,
ինչպէս կըսէ երեմիա մարգարէն։ * Ա-
յրիք քո կշտամբեսցեն զքեզ։ ‖ Ը։ 19։
Ապա մի՛ ամաչեր խոստովանիլ, որ չամա-
չեցիր գործել։ այ առջևը գործեցիր,
քահանայէն ինչու կամաչես։ առաւել
ամօթ՝ գործելն է, քան թէ խոստովա-
նահօր առջևն յայտնելն։ թոյն (զէհիր)
խըմեցիր մեղքը գործելովդ, դեղթաւի
(բանզէհիրն ալ) խըմէ խոստովանելով։
Ե Խոստովանուելիր զարագայիւք պէտք
է ըլլալ։ վա՜ զի՝ սոսկ մեղքերուդ անունը
տալ բաւական չէ։ հապա՝ հարկաւոր
զարագանելն ալ պէտք է որ խօսիս։

Պարագաներն ալ ասոնք էն։
Ա Ինչ է գործած մեղքդ։ Հպարտուն՞ էթէ բարկուն։ ագահուն՞, էթէ որկրամոլուն, և այլն։ ասոնց ալ որ տեսակն է։ զորօրինակ ագահութի՞ է գործած մեղքդ։ սակայն ագահուն՞ը շատ տեսակ ունի։ վա՞ զի՝ ագահուն՞ է անշահը աղէկի տեղ ծախել։ ագահուն՞ է ուրիշին աղէկ ապրանքը վար զարնել, քուկդ ծախելու համար։ ագահութի՞ է մշակիդ իրաւունքը կորել։ ագահուն՞ է այլոց ապրանքը գողնալ։ ասոնք մէկզմէկէ ծանր մեղքեր են։ քանզի մի և նոյն մեղքը իւր պարագայէն առաւել կը ծանրանայ, և երբեմն ալ տեսակը կը փոխէ։ զորօրինակ ըրած գողութիդ հարուստի՞ էր, էթէ աղքատի։ հասարակ մէկի՞ մի էր, էթէ եկեղեցւոյ ապրանք։ ուստի՝ մի այն ըսելովդ թէ գողութի՞ ըրի, խոստովանանքը կատարեալ չլինիր։ հապա՝ պարագան ալ պէ՛տք է խօսիս, որ գողու�չափնալ իմացվի։ վա՞ զի՝ հասարակ մէկի ապրանք գողնալը գողութի՞ է։ սակայն եկեղեցւոյ ապրանք գողնալը՝ գողուէն

առաւել ծանր մեղք է, որ սեղանակապ-
տութիւն կըսվի։

Ա՝արդ քամբասելը մեղք է. սակայն՝ կարգաւոր քամբասելը առաւել ծանր մեղք է։

Ա՝ինկու մը հետ մեղանչելը մեղք է. սակայն աղգականի հետ մեղանչելը՝ առաւել ծանր մեղք է. ասորպէս իմացիր ամէն մեղքերն ալ, ու որոշ որոշ խոստովանէ՛. միայն թէ՝ յատուկ որոյ հետ մեղանչելդ մի՛ խօսիր. վա՜ղ ի այն խոստովանութիւն չէ, հապա՝ մատնութիւն է. թող ամէն մարդ իւր մեղքը խոստովանի. կանոնանք որք իրենց մեղքը թեթևցընելու համար՝ ուրիշի մեղքն ալ կը պատմեն. սակայն խոհեմ քահանայն խօսեցընել չիտար։

Ը Պարագայ երբ գործելդ է. վասն զի թէպէտ ամէն մեղք՝ մեղք է. սակայն շատ զանազանութիւն ունի մի և նոյն մեղքը հասարակ օրը գործել՝ ՝նբ օրերը գործելն. որպիսի է կիրակի ու տօն օրերը, կամ պահոց օրեր. քանզի այսպէս օրեր՝ գործըված մեղքը առաւել ծանրութիւն

կունեն։ այսուհետև մեղացդ ժամանակն աղ
պէտք է որ խոստովանիս։ կան անխիղճ
մարդիկ, որ լուր օրերը գործի հետ
զբաղեալ լինելով՝ մեղք չեն կարէր գոր
ծել։ սակայն կիրակի ու տօն օրերը մեղք
ալ չեն թողուր որ չեն գործեր։ բայց
բարեպաշտ քրիստոնեաները յայնպիսի
օրերը առաւել զգուշութի կընեն, որ
պէտք եղածնալ այն է։

Ղ Պարագայ մեղքը ուր տեղ գործելդ
է։ զորօրինակ հասարակ տեղ՝ եթէ նը
տեղ։ վասն զի՝ նը տեղ գործըված մեղքը
առաւել ծանր մեղք է՝ քան հասարակ
տեղ գործըվածէն։ մանաւանդ՝ հասա
րակ տեղ մեղք չի համարվածը նը տեղ
ը մեղք կը համարվի։ զորօրինակ դուրս
տեղ խօսիլ, ծիծաղիլ, քնանալ, մեղք
չէ։ բայց եկեղեցւոյ մէջ ասունք որ ընե
նէ մեծ մեղք է։

Ղ Պարագայ մի և նոյն մեղաց որքանութ
թիւն է։ վասն զի՝ մեղքը մէկ անգամ գործը
վի՝ մեղք է։ բայց եթէ կրկին անգամ
գործըվի՝ կը ծանրանայ։ և որքան առա
ւել կըրկնըվի՝ այնքան առաւել կը ծան

ընայ։ ուրեմն պէ՛տք է որ պարագայիւք խոստովանիս։

Յ՚ վերջոյ՝ խոստովանուելը դիտաւորութիւն պէտք է ըլլալ։ զի առանց դիտաւորութեան խոստովանուելն է իբրև մարմին անհոգի։ արդ՝ խոստովանաւորդոյն դիտաւորութիւնը պէ՛տք է այս ըլլալ, թէ ես իմ մեղքերս որ օրինաւոր կերպիւ կը խոստովանիմ, և խոստովանահայրս ալ ողորմեացի ընելով զիս կարձակէ՚ի մեղաց, ՚ի յերկինս ալ ես կարձրկվիմ։ ահա այս է քի՛ ըսածը, * Որ արձակեսցես յերկրի։ եղիցի արձակեալ յերկինս։ || Մատ։ ԺԶ։ 19։

Հինգերորդ՝ պէ՛տք է վճարումն, որ է գործած մեղքերուդ որ կատարելապէս խոստովանեցար, փոխարէն ապաշխարանք քաշել։ թէ պէտ արձակումն առած ժամանակդ մեղքերդ քաւվեցան։ սակայն անոնց պատիժներըն մնաց, որ կամաւոր ապաշխարութիւնք անոնք ալ պիտի քաւվին։ Այս տեղ պէ՛տք է քեզ կատարեալ հնազանդուի ունենալ խոստովանահօր, որ ինչ ապաշխարանք դնէ քու վրադ փո-

խարէն խոստովանեալ մեղացդ , սիրով
և յօժարութիւն յանձնառու լինիս և ջանք
ընես անպակաս կատարել . ուստի ապաշ
խարութեան խորհուրդը կը ունայնացընեն
անոնք՝ որք կուզեն թէ խոստովանահայ
ը իրենց ուզած ապաշխարանքը դնէ ,
այդ ըլլալու բան չէ . յայտ է թէ , հի
ւանդը իւր ուզած դեղերը առնելով չի
բժշկվիր . հապա՝ բժիշկին տրված դե
ղերը պիտի առնէ , որ բժշկվի . հոգևոր
բժիշկ է խոստովանահայրդ , քու հո
գևոր հիւանդութիւնդ խոստովանան
քէդ իմացաւ . հիմայ պէտք է որ անոնց
յարմար դեղ տայ քեզի . քանզի հոգևոր
դեղերն զանազան են ըստ մեղացն ։ Ա. յա
դեղերուն յարմար գործածութիւնը խո
հեմ խոստովանահայրը գիտէ ։

Իսկ դու՝ որ խոստովանաորդի ես , քո
կողմանէ պէտք եղածն է խոստովանա
հօրդ կատարեալ հնազանդութիւն ։ Ա. պաշ
խարութեան խորհրդոյն վրայ այլ ևս պէտք
էր շատ բան խօսիլ , սակայն կը թողուամ
որ մնացեալները խօսին , քարոզիչք յա
տենի՝ և խոստովանահարք առանձին .
այսքանս առ այժմ բաւականացի ։

Իսկ արդ՝ ով բարեպաշտ հաւատաց-
ելք՝ սիրելի որդիք մեր ՝ի քս, ահա
մեր հոգևոր հայրուն պարտաւորութիւնը՝
փոքր ՝ի շատէ և ըստ մասին կատարեցինք։
Քրիստոնէական սրբ հաւատոյ վարդա-
պետութիւնը՝ ձեր հասկընալու կերպիւ՝
ռամկական ոճով ձեզի իմացուցինք։
Ասկէց ետև կը մնայ որ՝ դուք ալ ձեր
պարտաւորութիւնը կատարէք։ Ա՛ զի
սրբ գիրքը կըսէ, * Ո՛մարդն իսկզբանէ
յանձնիշխան կամս ստեղծ ՚ած, զհուր
և զջուր եդ առաջի, զի յոր կամեսցի
միսեսցէ զձեռս իւր։ զի առաջի մարդոյ
է մահ և կեանք։ ‖ սիրաք։ ԺԵ։ 14։

Այս ջանք ընենք քրիստոնէական սրբ
հաւատոյ վայելուչ գործքերով մեր հոգ-
ին զարդարել, և իբրև զկոյս մի սրբ
յանդիման առնել քի՝, և առնուլ ՚ի նը
մանէ զօրհնութի՝ և զփառս յաւիտեանս։
ամէն։
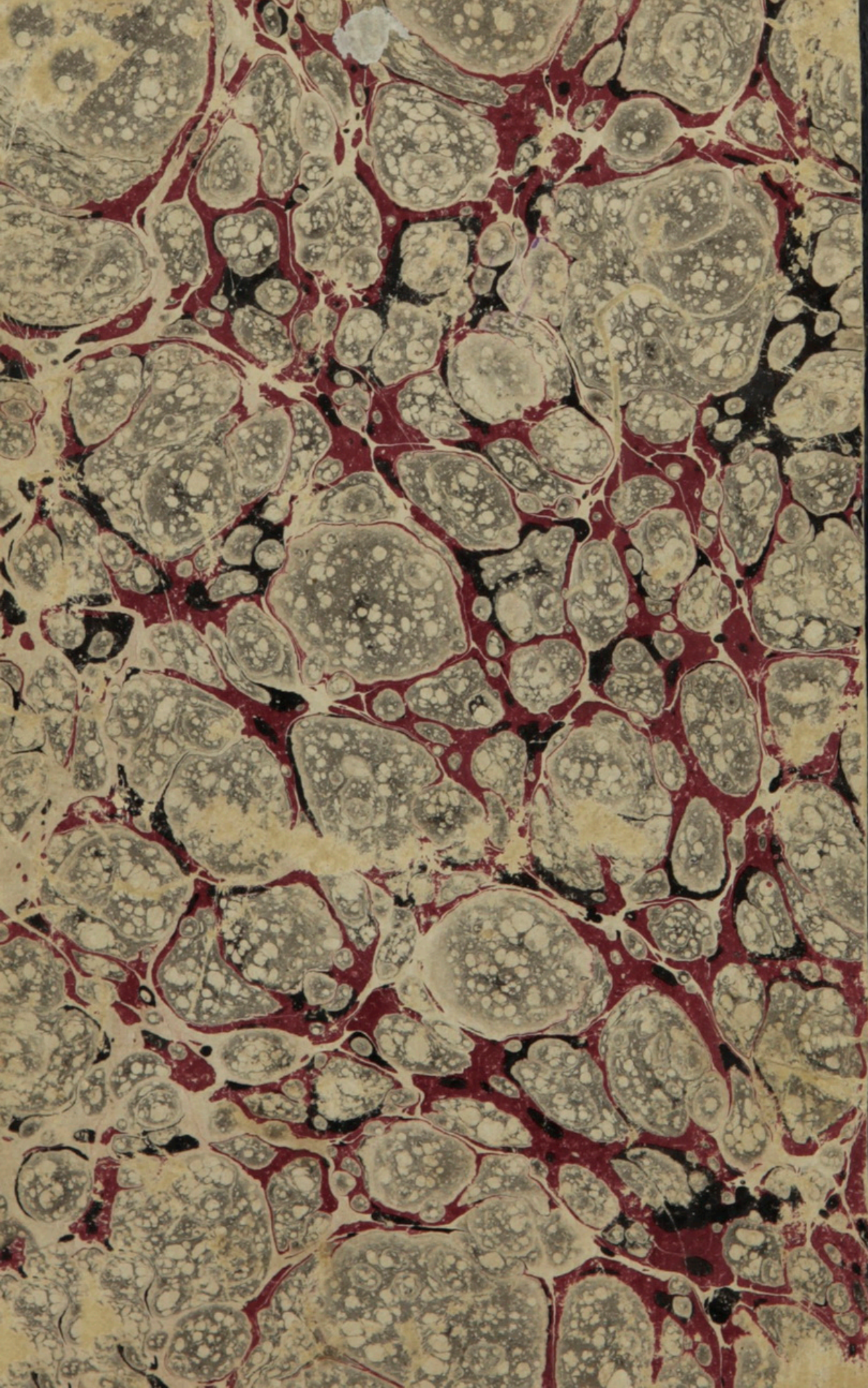
ՀԱՅԿ-ԵՐԳ